

אסורה על הבעל, אבל כיון שנתעברה ונאסרה על אוריה ממילא נאסרה על דוד. (משיב דבר ח"ד טז. וכן כתב הרש"ש כאן, והסיק ז"ל להורות כן הלכה למעשה).
ואולם כבר כתב הרא"ש בתשובה (לב, טו. מובא בב"י יא), שכל שיודע הבעל בעצמו שבא עליה, אסורה עליו גם כשאין עדים בדבר. וכן מבוואר בבית שמואל (יא סק"ג). [ואינו דומה לאונס שהיות ומותרת לבעל מותרת לבעל, כי כאן לפי האמת שנבעלה הרי אסורה לבעלה, אלא שאין לנו הוכחה על כך אבל הבעל שיודע – אסור]. וכבר תמה בשו"ת רב פעלים (ח"א אה"ע ט) על מהרי"ש שנטוון (שואל ומשיב ח"ד עו) והחת"ס (אה"ע כו) שנקטו בכגון זה להתיר. וכן תמה בשו"ת אגרות משה (אה"ע יד) על הרש"ש. [וע' גם אחיעזר ח"א סוס"י ח]. ואולם לפי האמור יש סיוע לדעה זו מפרש"י).

'התם אונס הוה. ואיבעית אימא...'. – מבוואר כאן שאשת ישראל הנבעלת באונס אינה נאסרה על הבעל, הואיל וגם לבעל היא מותרת. ואולם יתכן לומר שלפי לשון אחרונה אין הדין כן, אלא כל אשת איש הנבעלת במזיד אסורה לבעל, ורק כאן היתה מותרת לפי שלא היתה אשת איש. אכן מדברי התוס' (בשבת נו וביבמות לה. וכ"ה ברא"ש שם) נראה שנקטו כדבר מוסכם להתיר. אבל בירושלמי (המובא בתוס' סוטה רפ"ה) משמע שאסורה לבעל. וצ"ע. (עפ"י משנה למלך – סוטה ב, יב. וע' בית שמואל וח"מ אה"ע יא שנקטו להתירא. וע"ע שו"ת כתב סופר אה"ע ה; רב פעלים אה"ע ח"א ט; אגרות משה אה"ע ח"ד מה).

דף י

'הואיל וקנס חכמים הוא... קנסא?! מאי קנסא...'. – ע' בהגהות ריעב"ץ שבסוף המסכת, במה שביאר שלאמיתו של דבר אין שיבוש בדברי הברייתא אלא פירוש דברים.

'מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה' – התוס' (בסוטה כז. ד"ה איש) פרושו שאפילו לרשב"ג שכתובה דאוריתא – לא ממש מדאוריתא אלא יש לה סמך מהתורה. [ונפקא מינה לענין זיבורית או מעות כבדות וקלות, שהחמירו בה חכמים כאילו היתה מדאוריתא].
ויש מי שפירש לשון 'סמכו חכמים' עפ"י מה שכתבו ראשונים שאף למאן דאמר כתובה דאוריתא, סך הכתובה אינו קצוב מהתורה, וחמישים כסף אסמכתא בעלמא הם, ולשון 'סמכו' קאי על שיעור הכתובה. (מצפה איתן)

'ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה פתח פתוח מצאתי, אמר ליה שמא הטיתה...'. – יש לפרש שמדובר באופן שאינה נאסרת עליו, כגון באשת ישראל ונתקדשה גדולה מבת שלש, שיש בדבר ספק ספקא. ואעפ"י כרצה רבן גמליאל להפסיד דעתו בדברים של טעם. אי נמי גם באופן שאין אלא ספק אחד, וראוי לדקדק עליו שמא טעה, וכשיחזיק בדבריו שודאי מצא פתח פתוח אזי היה נאמן לאוסרה עליו. (ריטב"א)

'(ע"ב) גיהוץ שלנו ככיוס שלהם, ואי אמרת ניעבד גיהוץ...'. – ואם תאמר, מכל מקום נבדוק כי אולי נמצא דם ואז בודאי יתבדו טענותיו, ואם לא נמצא ישאר הדבר בספק ויהא דינו כמו עתה שאי אפשר לבדוק?
– משמע שאין לעשות בדיקה באופן שגם לאחר הבדיקה לא נדע הדבר בודאות. (עפ"י אילת השחר)

'אמר להן הביאו לי שתי שפחות...'. – ולא בדק על פי נשים שיראו אם בתולה היא או בעולה – בשו"ת

מהר"ם חלאוה (כו) הוכיח מכאן שאין הנשים נאמנות בזה אלא צריך בדיקת אנשים דוקא, ואין זה מלתא דעבידא לאגלוויי. (ואין הדבר ברור – ע' באו"ח ח"א תשמז; שו"ת מהר"ל עב ואילך).

ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל' – אף על פי שגם בשפחה אסור לזלזל, שמא היה נותן להן דמי בשתן [וכשמואל שבדק בשפחתו. נדה מז.]. (ריעב"ץ)

דשא – אמר רבא: דרך שם...' – לפי שתרגום ארמית קרוב ללשון הקודש, לכך מפרשים מלים ארמיות מסוימות שנגזרו מלשון הקודש בקיצור לשון. (מהרש"א שבת עז)

'ככתבם וכלשונם'

'חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה' –

'... וגם דבר נחוץ הוא להודיע מה שאמרתי איזה פעמים שאיכא עוד חיוב כהחויב דנכסי צאן ברזל שצריך לשלם להאשה כשמגרשה או נתאלמנה כדין הכתובה; דהא מפורש בגמרא שסעודת הנישואין מחוייב החתן לעשות, דהא בשביל זה נאמן כשאומר פ"פ מצאתי, כדאמר ר"נ אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר בכתובות דף י' ע"א... ואם הכלה עושה הסעודה כמנהגנו הרי אין לו להיות נאמן, ולא הווכר חילוק לומר שאם הכלה עשתה הסעודה אינו נאמן. וגם הא זה מאות בשנים שהכלה עושת הסעודה ולא הווכר שבדורות אלו אינו נאמן – אלא צריך לומר דמה שהיא עשתה הסעודה הוא נחשב כהכניסה לו נדוניא דמי הסעודה שהוא יצטרך לשלם כשיגרשנה ותתאלמן. ואף שעל מעות שמכנסת האשה נדונייתא צריך להוסיף שלישי, הוא במעות מזומן שעשוין להרויח בהן אבל מעות אלו דהוציאה על עשיית הסעודה שהיה הוא צריך להוצא, הוא כנתינת מעות כאלו שידוע לכל שלא שייך להרויח בהן שליכא טעם שיוסיף...'. (מתוך אגרות משה אה"ע ח"ד צב)

(ע"ב) 'ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים... לך זכה במקחך... נתחייב במקחך אמר ליה' –

'הנה בדבר בתולה אחת שהיא בת עשרים ויש לה שערות אבל עדיין לא בא לה האורח כנשים, ויש מהרופאים שאומרים שכאשר תנשא לאיש ותבעל יהיה לה הוסת ותוליד בנים, אם יכול אביה להשיאה לאיש בסתם שלא לגלות לו זה שעדיין לא היה לה אורח כנשים ולא יהיה בזה חשש קידושי טעות – לע"ד איכא ראייה מפורשת מכתובות דף י' בההוא שבעל ולא מצא דם... הרי חזינן שאף לר' יוסי בר אבין שרבן גמליאל נמי סובר כדתני ר"ח וכרבי מאיר שמה שאין לה דמים הוא חסרון לבנים, ומ"מ קיים המקח אף שהוא חוב לו. וצריך לומר דגם בלא דמים אפשר לה להוליד בנים אך לא מרובים... וכיון שראויה בעצם לבנים, שהרבה אנשים אין מקפידין כל כך שיהיה להם הרבה בנים, וגם אין מקפידין כל כך שתתעבר תיכף דמטעם זה אינו מקח טעות. ויש גם בזה ספק מצד שיש מהרופאים שאומרים שלאחר שתנשאיבוא לה האורח כנשים ותוכל להוליד גם תיכף וגם הרבה בנים... איני רואה שיהיה חיוב לגלות זה. ולרווחא דמילתא יחליטו האב והבת שאם יעבור זמן של ארבע שנים ולא תתעבר וגם לא יבא לה אורח כנשים, תקבל ממנו גט בלא קושי ובלא שום תביעות ממנו, שלהחלטה זו שוב לא יהיה להנשואה כמעט שום הפסק, שודאי לא יצטרכו לגלות אף לא ממדת חסידות. והשי"ת ישלח לה זיווגה בקרוב ותזכה לבנים זרע ברכ' ה". (מתוך אגרות משה אה"ע ח"ג כז)

'מאי אלמנה – אמר רב חנא בגדתאה אלמנה על שם מנה' –

הענין בזה כדאיתא בזה"ק (משפטים קב.) ומאן דנסיב ארמלתא כמאן דעאל בימא ברוחין תקיפין בלא חבלין ולא ידע אי יעבר בשלם אי יטבע גו תהומי. והיינו שאינו יודע אם שייכות לו בשורשו. וזה שנקראת אלמנה – אל מי שייכות המנה הזאת. וחכמינו ז"ל המתיקו זאת במתק לשונם שקראו אותה על שם מנה, היינו שמבוררת לחלקו שהוא מנה שלו. (מי השלוח – ח"ב לקוטי הש"ס. וע' בספר בני יששכר (אדר ב,ז) מה שכתב בענין זה, שלאחר שחכמים תקנו זמן לנישואי אלמנה, תקנו בזה שע"י נישואיה יברר אותו ניצוץ שנשאר בה מרוח בעלה המת. וזו לשונו בסוף דבריו: 'ודכירנא מלתא שאמר לי כבוד מחותני הרה"ק הנ"ל ששמע בשם הרה"ק מהרד"ב זצוק"ל, שנפש הנפטר אין לה עליה כ"כ למחוז חפצה עד שתנשא אלמנתו אם היא ראויה לכך עדיין. והיה הדבר לפלא בעיני שהוא היפך דברי הזהר. ומעתה יתברר דברי קדשו, שדברי הזהר אמורים קודם התקנה אבל לאחר תק"ח יש עליה להנפטר ע"י הנושא. שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל. הבן הדבר'.

דף יא

'הגירות והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנתחררו' – דרך הש"ס בכמה מקומות שלא להקפיד על הסדר שנקט ברישא, גירות שבויה ושפחה. (עפ"י תוס' ע"ז ג. ד"ה יבא, ועוד)

'גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין' – אף על פי שיש לנו לדחות הגר בתחילה (כבימות מזו.) ואמרו (שם קט): רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים – דוקא גדולים שטעמו איסור, קשים הם לישראל כספחת, משא"כ בקטנים אין לחוש לכלום. (ריעב"ץ)

– הראשונים דקדקו מדוע נקטו בגמרא טבילה בלבד ולא אמרו 'מלין ומטבילין אותו על דעת בית דין'. ויש לומר על פי מה שרואים בגמרא שאין להתחשב במה שהכנסה לדת יהודית מהוה זכות אמיתית עבורו, אלא מתחשבים ברצונו ובדעתו כפי שהם עתה מצבו הנוכחי, שהרי בגדול אומרים כיון דבהפקירא ניחא ליה אין זו זכות אלא חובה. ואם כן גם קטן שלא טעם טעמא דאיסורא, הלא המילה היא צער גדול עבורו ואין נאמר זכות היא לו – על כן נראה לחדש שבאמת אין מלין אותו לכתחילה על דעת ב"ד, כיון דחוב הוא לו במקצת, אלא מדובר שמלווה כבר מקודם שלא על ידי בית דין [שנוכחות בית דין במילה אינה מעכבת] ועתה באים להטבילו.

[ובזה מתורץ מה ששאלו בגמרא 'הבינן לה קנס ואזלה ואכלה בגיותה?'] ומדוע לא שאלו כן על ברכת המילה, כיצד מברכים אם לבסוף יוברר למפרע שמילה זו אינה מילת גירות כלל. (ואין לומר שמ"מ בשעתו היתה זו ברכה הגונה, כי הרי נראה שהמחאה מגלה למפרע שלא היתה גירותו כלום, שאל"כ מהו ששאלו על תשלומי ממון, הלא בשעתו היו חייבים ליתן לה ומדוע יימנעו מכך בגלל העקירה העתידה, אלא ע"כ משום שאז יוברר שמתחילה נכרית בעל) – אך לפי האמור ניחא, כי לא דובר בגמרא שמלים אותו לכתחילה]. (עפ"י דעת כהן קנא. א. עיקר הסברא כבר נמצאת בשמ"ק, שמילה אינה זכות גמורה. ונראה פשוט שבמקומות שגם הנכרים מלים, אין כאן צד חובה.

וע' באגרות משה (יו"ד ח"ב ככו) שפירש דקדוק לשון הגמרא, שבמילה אין צריכים לכוונת בית דין לזכותו במילה ודי בזה שתיעשה בפני ב"ד, משא"כ בטבילה צריך כוונת בית דין. ולפי"ז נראה שאעפ"י שהמילה חובה היא לו, אין מניעה למולו, כי הרי למילה אין צריך דין זכיה, ולאחר שנימול שוב יש כאן זכות גמורה בטבילה. אלא שצ"ע שבאג"מ במקום אחר (יו"ד ח"א קנח, וכן בס' קסא) נקט בודאות שאף במילה צריך לדין 'זכין'.

ב. ב'הר צבי' צידד לומר [דלא כהוראת הגר"י קלמס] שיש לברך כשמגיירים גר קטן, ואין לחוש שמא אח"כ ימחה ויבטל

ב. קלא דלא פסיק הרי הוא כקינאי וסתירה ועד אחד או כפתח פתוח. (ע' יבמות כה וברא"ש שם).

ב. בת שבע לא נאסרה על דוד לאחר אותה מעשה, כי היה הדבר באונס (וכיון שבאונס אינה נאסרת על בעלה ישראל, אינה נאסרת על הבעל). ואבעית אימא כדברי רבי יונתן, כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו (ואת ערבתם תקח – דברים המעורבים בינו לבינה, אלו קדושין). לפי לשון אחרונה, אפשר שאשת ישראל הנבעלת באונס אסורה על הבעל. ומדברי התוס' (יבמות לה. ד"ה אע"פ; שבת נו) משמע שנקטו להתיר. ואולם בירושלמי נראה שנוקט לאסור. (ע' משנה למלך סוטה ב, יב).

דפים ט – י

יג. האומר פתח פתוח מצאתי – האם נאמן לאסרה עליו ולהפסידה כתובתה? ומה הדין בטענת דמים?

אמר רבי אלעזר: האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו, ואין אומרים לא קים ליה בדבר זה. ודוקא באשת כהן שיש בה ספק אחד, האם נבעלה כשהיא תחתיו או כשהיא תחתיו, וכן באשת ישראל וכגון שקיבל בה אביה קדושין פחותה מבת שלש שנים, שהספק הוא אם נבעלה ברצון לאחר שגדלה או באונס (וכן פיתוי קטנה – אונס הוא), אבל בלאו הכי מותרת משום 'ספק ספקא' – ספק תחתיו ספק אין תחתיו, ואם תמצי לומר תחתיו, ספק באונס ספק ברצון. ובשם שמואל מסרו רב יהודה ורב נחמן, נאמן להפסידה כתובתה (וגם נאמן לאסרה עליו. תוס'). ופירש רב נחמן שהאמיננהו משום חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. (וע' להלן שדין זה תלוי אם כתובה דרבנן או דאורייתא).

א. רש"י כתב שלרבי אלעזר אינו נאמן להפסידה כתובתה. והתוס' צדדו שרבי אלעזר מודה שנאמן אף להפסידה, ואולם הביאו שמהירושלמי משמע שלר"א אינו נאמן אלא לאסרה עליו. וכתבו התוס' שרב אשי (יב.) חולק על חזקה זו וסובר שחוששים שמא משקר ואינו נאמן להפסידה כתובתה. וכן פסקו התוס' להלכה. ור"ח ור"ה חולקים (וכדלהלן יב.).
ב. כתבו התוס' שלא אמר רב נחמן נאמן להפסידה כתובתה אלא באשת כהן או בפחות מבת ג' שנים שנאסרת עליו על ידי טענתו, הלכך נאמן, וכן בשאר נשים למאן דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות, אבל למאן דאמר יש לה כתובה מנה – אינו נאמן, שהרי אינו מפסיד כלום בטענתו זו.

ג. לדברי התוס', במקום שיש ספק ספקא אינה מפסדת כתובתה. והריטב"א חולק.
ד. פירשו בתוס' שמדובר כשהיא טוענת בתולה הייתי או אומרת שבעלה בא עליה באירוסין – ואז הוא נאמן ולא היא, מפני החזקה הנ"ל, אבל אם טוענת משארסתני נאנסתי – נאמנת לרבן גמליאל (יג.), וכן אם טוענת מוכת עץ הייתי.
ה. אין נאמן בטענת פתח פתוח אלא מיד לאחר ביאה ראשונה אבל שתק ואחר כך ערער אינו נאמן. (רא"ש עפ"י הירושלמי). לדברי רבי מאיר (יבמות קיא:), עד שלשים יום יכול לטעון לא בעלתי עדיין אלא עתה. ולרבי יוסי, נסתרה – אינו יכול לטעון אלא לאלתר, לא נסתרה – אף לאחר כמה שנים.

לדברי רב אחאי בדעת רב נחמן, יש חילוק בין בחור לנשוי. (לפרש"י ופירוש אחד בתוס', בחור אינו נאמן, דלא קים ליה, ומלקים אותו על שמעיו פניו ומוציא שם רע על בתולת ישראל. ולפירוש שני בתוס', גם בחור נאמן אלא שמלקים אותו כשטוען כן, לפי שחשוד על הזנות). מסופר על רבן גמליאל שאמר לאותו אדם שטען לפניו טענת פתח פתוח, שמא הטית בלא מתכוין. ולפי לשון אחת אין לחוש שמא היטה אלא בדקו שמא היטה במזיד.

טענת דמים, לומר לא היה דם – טענה ברורה היא, ונאמן לאסרה עליו ולהפסידה כתובתה. אבל כגון משפחת דורקטי שאין להן לא דם גדה ולא דם בתולים – אין שם טענת דמים. מעשה בא לפני רבי באחד שטען לא מצאתי דם והורה רבי לשרות הסודר ולכבסו במים ומצא עליו כמה טיפי דם (שכוסו בשכבת זרע), ואמרו בגמרא שאין בידינו לעשות כן. שוב מעשה ברבי שטען הבעל בעלתי ולא מצאתי דם והיא אמרה עדיין בתולה הייתי, ובשני בצורת היה מעשה, ראה רבי שפניהם שחורים צוה עליהם והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר, בעל ומצא דם, אמר לו זכה במקחך.

בוגרת – לגרסתנו בגמרא להלן (לו): וכן גרס רש"י, יש לה טענת דמים אבל אין לה טענת פתח פתוח, לפי שבתוליה כלים (וכ"כ הרמב"ן וכן דעת הרא"ש עפ"י הירושלמי). ורבנו חננאל והרי"ף גרסו להפך, שטענת טענת פתח פתוח יש לה, אבל אין לה טענת דמים, כי יש בוגרות שאין להן דם בתולים.

מקומות שמייחידים את החתן והכלה לפני הנישואין, כגון מקומות שביהודה, אין יכול לטעון שם טענת בתולים, כי חוששים שבא עליה מקודם, אבל לאוסרה עליו נאמן אם טוען שלא בא עליה מן האירוסין. נישאה לכהן ולא נמצאו לה בתולים – הואיל ובזמננו אין הפסק זמן ארוך בין האירוסין לנישואין, אין לחוש שזינתה תחתיו, הלכך מותרת לבעלה. (עפ"י עזרת כהן יב).

דף י

י.ד. א. האם כתובה מדאורייתא או מדרבנן, ומאי נפקא מינה?
ב. כמה היא כתובת בתולה וכתובת אלמנה ובעולה?

א. נחלקו תנאים בדבר; לתנא קמא, והיא דעת רבי שמעון בן אלעזר, כתובת אשה דרבנן, ולכן גובה מן הזיבורית. ולרשב"ג כתובת בתולה דאורייתא (כסף ישקל כמהר הבתולת), וכתובת אלמנה מדברי סופרים. וכן סובר רבי מאיר (נז): ולדעתו כתובה נגבית בבינונית. (אעפ"י שמדאורייתא גובים מן העדית, תקנו חכמים שלא יחששו אנשים מלהינשא. והוא הטעם שאינה נגבית מן המטלטלין מלבד לרבי מאיר. עפ"י תוס').

ויש נפקותא נוספת לענין נשא במקום אחד וגירש במקום אחר ויש הפרש בשווי המטבעות בין המקומות, שלפי דעה ראשונה הולכים להקל ואינו חייב אלא מטבע הקל, ולרשב"ג אין הדין כן, וכפי שיתבאר א"ה להלן קי.

א. כתבו מפרשים עפ"י דיוק לשון הגמרא, שלמאן דאמר כתובה דאורייתא, אין הבעל נאמן בטענת פתח פתוח להפסידה כתובתה, אלא צריך ראייה גמורה. (ער"ן ושאר מפרשים כאן; תוס' סנהדרין ת. ד"ה מוציא).

ועוד הביא הרי"ף בשם גאון, שתוספת כתובה אינו נאמן להפסידה בטענת פתח פתוח, לפי שהתוספת אינה בכלל תקנת חכמים אלא מעצמו נתחייב לה. והרא"ש כתב שמצד הסברא נראה שגם כלפי התוספת קיימת החזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. (וע' בשו"ת דובב מירשים ח"ב מח).

ב. לדעת בעלי התוס', אעפ"י שרב נחמן נוקט כתובה דרבנן, וכן סתמא דגמרא במקום אחר, אנו נוקטים כרשב"ג שהלכה כמותו במשנתנו, שכתובה דאורייתא. (ויש אומרים שכן היא שיטת רש"י בפירוש התורה משפטים כב, טז חיי שרה כהו. עפ"י רא"ם שם). והרבה ראשונים חולקים וסוברים כתובה דרבנן, וכן נוקטים הפוסקים לעיקר. (ע' רמב"ן בפירושו לתורה שם. וע' משנה למלך נערה בתולה א, ג) שצדד כן גם בדעת רש"י. וכ"כ בהגהות מיימוניות י, א אות ו עפ"י רש"י סנהדרין ת. וע' בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כו, ב-ג; עזרת כהן נג).

ג. כתבו ראשונים (ר"י רמב"ן מרדכי): אפילו אם כתובה דאורייתא, אין סכום קצוב מהתורה אלא כמו שיקבעו החכמים.

ד. נראה שאם נוקטים כתובה דרבנן, גם אם כתב שטר ועושה קנין, אין דעתו להתחייב בזה אלא כפי שתקנו חכמים. ואינו נותן אלא ממעות הקלות וכד'. (עפ"י מנחת שלמה ח"א נב).

ב. בתולה כתובהה מאתים ואלמנה מנה. [אלמנה' – על שם מנה שתקנו לה חכמים. וכתב קרא על שם העתיד]. אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין – כתובהה מאתים אם היא בתולה. מן הנשואין – כתובהה מנה אפילו היא מוחזקת כבתולה. (עפ"י משנה יא. ורש"י).

א. נכנסה לחופה ויש עדים שלא נבעלה – משמע מלשון הרמב"ם שכתובהה מעתה מנה. (עפ"י

בית שמואל ז סקל"ז. ובירושלמי מובא טעם שכיון שכנסה הראשון בטל חינה. וע"ע שבט הלוי ח"ו ריו).

ב. בעולת עצמו – הורה בשו"ת אגרות משה (אה"ע קא) שמן הסתם יש לכתוב לה מאתים כדין כתובת בתולה, שכן נראה מדברי התוס' ועוד פוסקים.

אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובהה מנה. אבל בתולת כהנים – בית דין של כהנים היו גובים לה ארבע מאות זוז, ולא מיחו בידם חכמים. [ואלמנת כהנים, גם לה הוסיפו בתחילה ותקנו לה מאתים, כיון שראו שהיו פורשים מהן, החזירו הדבר לקדמותו]. אמר שמואל: לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין – עושין. (להלן יב).

א. ארבע מאות לכתובת כהנים ומיוחסים – תקנה גמורה היתה, ואפילו לא כתב לה כתובה או כתב לה בלשון 'דחזו לך' ולא בלשון תוספת – נתחייב. (עפ"י תוס' יב:).

ב. כבר נהגו משכבר ליתן לכל הבתולות ככתובת כהנים, והנהיגו עוד שגם לאלמנה יתנו מחצה מסך זה, [כפי התקנה האמצעית, קודם שהחזירו הדבר לקדמותו]. וכתקנה זו נוהגים בני אשכנז עד היום. וע' באגרות משה (אה"ע ח"ד צב) שיעור הכתובה בזמן הזה.

דף יא

טו. מה דינו של גר קטן?

אמר רב הונא: גר קטן (שאין לו אב, ואמו הביאתו להתגייר. רש"י) – מטבילים אותו על דעת בית דין, שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו. וכל שכן גר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, שודאי נוח להם במעשה אביהם.

א. התוס' צדדו (לפי גירסה אחת במסכת בבא מציעא) שגירות זו שעל ידי בית דין אינה מועילה אלא מדרבנן, כי מדין תורה אין זכיה לקטן (ולנכרי). וסובר רב הונא שיש כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה ב'קום ועשה' הלכך מותר בבת ישראל וקידושי קידושין. אבל למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור בקו"ע, אין דינו כגר אלא לחומרא. ואולם לפי גירסה אחרת בגמרא (בב"מ), מועילה זכיה לקטן מן התורה. (וכן הכריע הש"ך (בנקודות הכסף יו"ד שה) לעיקר כגריסה זו).

ובדעת רש"י (בד"ה על דעת ב"ד) יש מדייקים שאינו גר אלא לענין הלכות דרבנן, כגון מגע נכרי ביין או נישואין בבת ישראל למאן דאמר בגיותן אין להם איסור חתנות, אבל להלכות דאורייתא צריך גירות נוספת כשיגדיל. (ע' פני יהושע; דעת כהן קמז-קמח).

ובמקום אחר (סנהדרין סח:) כתבו התוס' שאין הדבר תלוי בדיני זכיה דעלמא, כי כאן הוא הזוכה בעצמו ובגופו ואין אחר זוכה בעבורו, [אלא שאם היתה זו חובה, לא היה לבית דין להכנס בדבר ולהכניסו לדבר שבחובה].

ובב"ק (קט:): כתבו התוס' על גוף דינו של רב הונא שהוא שנוי במחלוקת.